

НАЦІОНАЛЬНА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО

ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ ЗЛОЧИННОСТІ
АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

**ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЯКОСТІ КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА
ТА ПРАВОЗАСТОСОВЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
У СФЕРІ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ
В УКРАЇНІ**

**Матеріали наукової конференції
15 травня 2009 року**

Харків
«Право»
2009

дуванні злочинів запрограмувати неможливо. Їх метою є стимулювання ділової активності слідчого. Саме вони в різноманітних типових слідчих ситуаціях здатні забезпечити швидкість прийняття рішення з урахуванням усіх без виключення рекомендацій криміналістики і вимог чинного законодавства. За їх допомогою розумова діяльність слідчого істотно полегшується, не втрачаючи при цьому своїх творчих засад. При цьому самі програми виступають своєрідним способом концентрації криміналістичних знань, акумулятором узагальненого досвіду слідчої діяльності, підвищують її ефективність, перетворюючи на програмнокеровану та більш контрольовану при розв'язанні однотипних завдань розслідування, створюючи відповідні умови до економії інтелектуального труда слідчого, його автоматизації там, де це можливо і необхідно.

Крім того, принципи та ідеї програмування набувають особливого значення ще й тому, що виникає об'єктивна можливість їх реалізації засобами комп'ютерної техніки, оскільки на сьогодні кожний слідчий має в користуванні персональний комп'ютер. Зазначене зумовлює ще один напрямок спільних досліджень криміналістів і математиків-програмістів стосовно формалізації існуючих і створення нових програм розслідування, які б мали вигляд довідково-консультаційного посібника для слідчих. Звернення до цих джерел й могло б стати тим необхідним засобом оперативного одержання управляючої інформації, який реально сприятиме підвищенню рівня ефективності пізнавальної та організаційної діяльності слідчого.

Г. К. Авдєєва, кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, провідний науковий співробітник лабораторії «Використання досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» ІВПЗ АПрН України

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДОСУДОВОМУ СЛІДСТВІ ЯК КРИТЕРІЙ ЯКОСТІ СЛІДЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Створення оптимальної системи досудового слідства потребує розробки теоретичних основ оцінки його якості, а дослідження про-

блем якості слідчої діяльності неможливе без розкриття змісту цього терміна.

У словниках та енциклопедіях (в т. ч. юридичної спрямованості) містяться визначення терміна «якість». Даний термін означає відповідність товару, робіт, послуг певним стандартам, які, як правило, закріплені в нормативних документах (ДСТУ, СТУ, ТУ та ін.). Велику роль відіграють питання планування якості, що обов'язково передбачає використання сучасних досягнень науки і техніки.

Оскільки стандартів щодо слідчої діяльності ще не розроблено критеріями якості слідчої діяльності ми вважаємо сукупність її властивостей, що відповідає вимогам кримінально-процесуального законодавства України, а саме: обов'язкове вжиття всіх передбачених законом заходів для повного, всебічного і об'єктивного дослідження обставин справи (ст. 22 КПК України). Тому рівень використання сучасних науково-технічних засобів та інформаційних технологій в слідчій діяльності є одним з критеріїв визначення її якості.

Встановлення рівня використання сучасних досягнень науки і техніки в досудовому слідстві та проблем, що виникають у разі такого використання, здійснювалося нами шляхом анкетування слідчих прокуратури України.

За результатами анкетування встановлено незадовільне забезпечення слідчих сучасними науково-технічними засобами. Причинами цього є: відсутність такого забезпечення (52,4 %), відсутність науково-практичних рекомендацій з його використання (4,1 %), відсутність навичок у використанні (2,7 %), недосконалість наявних техніко-криміналістичних засобів (9,6 %), недостатня їх компактність (3,1 %) та ін. Деякі слідчі відмічали майже про повну відсутність науково-технічних засобів та придбання фотоапаратів за власні кошти (0,3 %).

Слідчі висловили зауваження щодо існуючих техніко-криміналістичних засобів вітчизняного виробництва: недостатня компактність (5,7 %), низька ефективність (3,7 %), відсутність багатофункціональності (0,3 %), відсутність комп'ютерної обробки інформації (3,2 %), низька швидкодія (1,7 %), відсутність спеціалізованих комплектів науково-технічних засобів для різних відомств (76,2 %) та ін.

Лише 39,3 % слідчих прокуратури України під час провадження досудового слідства постійно використовують інформаційні технології з накопичення, обробки та використання криміналістично-значущої інформації. Серед причин низького рівня використання інформаційних технологій

вказана їх відсутність (31,7 %), недосконалість наявних інформаційних технологій (10,0 %), відсутність навичок у використанні (2,4 %) та ін.

Про відсутність потреби у використанні науково-технічних засобів та інформаційних технологій зазначили 2,7 % слідчих. Це свідчить про їх недостатню поінформованість про можливості сучасних техніко-криміналістичних засобів. 41,4 % слідчих прокуратури не ознайомлені з сучасними можливостями інформаційних технологій та науково-технічних засобів боротьби зі злочинністю.

Слідчі висловили бажання отримати відомості щодо сучасних науково-технічних засобів та вважають, що це є можливим за умови створення відповідної довідково-методичної літератури (35,2 %), організації семінарів (38,1 %), виступів провідних експертів та криміналістів (12,4 %), надання можливості доступу до мережі Інтернет (29,0 %) та ін. На думку більшості респондентів існує нагальна потреба в створенні автоматизованих робочих місць слідчого та централізованих інформаційно-пошукових систем з реєстрами Державної податкової адміністрації, Пенсійного фонду, ДАІ, Реєстраційної палати, Міністерства юстиції України щодо заборони відчуження рухомого і нерухомого майна, телефонною базою певних регіонів, ідентифікаційними номерами та кодами ЄДРПОУ та ін.

Практичні працівники правоохоронних органів вважають, що необхідно негайно внести зміни та доповнення до КПК України щодо регламентації фіксації доказів за допомогою сучасної цифрової фото-, аудіо- та відеотехніки, розробити механізм захисту доказів від фальсифікації.

Аналіз публікацій криміналістичної спрямованості (у тому числі безпосередньо адресованих конкретним категоріям практичних працівників) показав, що вони в більшості випадків віддзеркалюють певну інформацію, необхідну для вирішення практичних завдань: позитивний досвід розслідування, приклади успішного застосування науково-технічних засобів, аналіз помилок. Але характерною рисою цих публікацій є те, що в них рідко подаються вичерпні описи конкретних засобів, методик та прийомів їх застосування, характер можливих результатів (у тому числі можливість негативних наслідків), переваги перед іншими засобами, які можуть бути використані для вирішення аналогічних завдань. У публікаціях незавжди відбиваються характеристики, необхідні для з'ясування змісту й суті пропонуваного нововведення, прийому чи засобу, ефективності його застосування тощо.

Для реального використання на практиці сучасних науково-технічних засобів та інформаційних технологій є важливою не лише розробка засобів

і методів боротьби зі злочинністю, а й доступність інформації про них. Однак, на жаль, більшість джерел має лише теоретичний характер, їх зміст насичений, як правило, матеріалами наукової полеміки. Недостатня оперативність під час підготовки деяких видань призводить до того, що в них часто міститься застаріла інформація. На жаль, в наявних публікаціях щодо застосування сучасної криміналістичної техніки існує «розрив» між теорією та практикою, між теоретичним розв'язанням конкретного питання та його практичною реалізацією. Часто відсутні доступні для розуміння слідчого алгоритмізовані методики застосування нових розробок, а ті, що пропонуються, містять складні спеціальні технічні та комп'ютерні терміни.

З урахуванням потреб слідчої практики співробітниками лабораторії «Використання сучасних досягнень науки і техніки у боротьбі зі злочинністю» Інституту вивчення проблем злочинності АПРНУ створено базу знань щодо сучасних науково-технічних засобів вітчизняного та закордонного виробництва, призначених для виявлення, фіксації, вилучення та дослідження доказів. Ці відомості розміщені на сайті «АРМ слідчого («інсайт») з метою надання постійного цілодобового доступу співробітникам правоохоронних органів України в інтерактивному режимі за допомогою мережі Інтернет.

Таким чином, надання у публікаціях щодо використання науково-технічних засобів та інформаційних технологій в практичній діяльності слідчого їх детального опису, наявних недоліків та обмежень, криміналістичних рекомендацій та алгоритмізованих методик застосування, сприятиме підвищенню загалом якості слідчої діяльності та, зокрема, якості фіксації доказової інформації.

А. Л. Дудніков, кандидат юридичних наук, доцент кафедри криміналістики Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ У СФЕРІ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У системі окремих методик розслідування злочинів у сфері економічної діяльності важливу роль грають їх виявлення та розкриття. Удо-